

Is er recent onderzoek gedaan naar de inzet van studieloopbaanbegeleiding binnen Competentiegericht Onderwijs?

Door **drs. Josephine Lappia, research fellow**
Lectoraat Intellectual Capital
Hogeschool INHOLLAND

Met deze vraag komt Wilma Menko, zelf studieloopbaanbegeleider en coördinator van de opleiding Small Business & Retail Management bij de School of Economics Amsterdam/Diemen van de Hogeschool INHOLLAND bij mij terecht. Zij wil literatuuronderzoek doen naar studieloopbaanbegeleiding en geeft aan dat ze er weinig literatuur over kan vinden. Omdat SLB geen thema is waar ik actief naar op zoek was tijdens de afgelopen Onderwijs Research Dagen (kortweg ORD 2006), maar haar vraag mij ook voor de themasite 4 facilitators heel relevant lijkt, duik ik vol goede moed in de congresbundel met 278 bijdragen van nieuwste onderzoeksresultaten die op de ORD 2006 zijn gepresenteerd. Om met teleurstellend weinig relevant onderzoek naar haar terug te keren. Hieronder kun je lezen welk antwoord ik haar gaf. Daarnaast maak ik van de gelegenheid gebruik om jou als deelnemer van deze themasite op te roepen om onderzoeksresultaten die je kent/hebt via een reactie op dit artikel aan Wilma Menko en andere geïnteresseerden beschikbaar te stellen.

Onderzoek naar studiebegeleiding en loopbaanbegeleiding

Studieloopbaanbegeleiding wordt als trefwoord in de titel in géén van de 278 bijdragen genoemd. **Studiebegeleiding** komt wel één keer voor in de bijdrage van W. Jacquet et al (ME12, p. 62) over het funderen van studiebegeleiding op leerstijl en voorkennis gestuurd door risico-analyse. Daarbij wordt een voorspellingsmodel ontworpen om de slaagkans in te schatten in het eerste opleidingsjaar op basis van voorkennis, studiemotieven, leerstrategieën (de zogenaamde pre-entry kenmerken) en aanvullende gegevens over studiemotivatie en studie inspanning. Wat de resultaten zijn van de vergelijking van het voorspellingsmodel en de feitelijke studieresultaten van de eerstejaars vermeldt de congresbundel helaas niet. Dit soort onderzoeken wijzen overigens meestal uit hoezeer studieresultaten al bepaald worden door de individuele verschillen van studenten voor aanvang van de studie.

Ook het woord **loopbaanbegeleiding** wordt één keer genoemd in de titel van een bijdrage. Het betreft een onderzoek van P. den Boer et al (BV10, p. 80) over loopbaanbegeleiding en keuzegedrag van jongeren in vernieuwd beroepsonderwijs. In dit onderzoek wordt via vragenlijstonderzoek onder 115 vmbo en mbo leerlingen de herontworpen manier van loopbaanbegeleiding vergeleken met 'traditionele' opleidingen. Daarbij werd op basis van eerdere onderzoeksresultaten gezocht naar een verband tussen beroepsidentiteit, zelfsturing, exploratie dwz opdoen van ervaringen en verwerking van die

Gepubliceerd in: Lappia, J., and Ropes, D. (2006) Metacop. ORD congresbundel
Lappia, J. (2006) Heterogeniteit bij MetaCoP, Effectiviteit bij ..CoP, Posterpresentatie
Informaliteit bij Onderwijsgroep en Interactiviteit bij InterCoP

ervaringen. Dit resulteerde niet in significante verschillen tussen de herontwerp en de traditionele opleidingen, al leverde het kwalitatieve onderzoek middels interviews en schriftelijke informatie wel het beeld op dat scholen druk doende zijn om de doelstellen van herontwerp te realiseren. Dit onderzoek biedt in de literatuurverwijzingen aanknopingspunten voor verder literatuuronderzoek naar SLB.

Boer, P. den, A.K. Jager & H.R.M. Smulders (2003). *Beroepsdilemma's als sleutel tot betekenisvol leren*. Wageningen: Stoas Onderzoek.

Geurts, J. (2003). Van opleidingsfabriek naar opleidingscentrum, pleidooi voor een integraal herontwerp van het middelbaar beroepsonderwijs. In: *Gids voor beroepsonderwijs en volwasseneneducatie*. Den Haag: Elsevier.

Meijers, F. en W. Wardekker (2001). Ontwikkelen van een arbeidsidentiteit. In: Kessels, J.W.M. & R.F. Poell (red.), *Human Resource Development. Organiseren van leren*. Alphen a/d Rijn: Samnsons HD Tjeenk Willink.

Meer onderzoek naar instrumenten voor studieloopbaanbegeleiding

Wat opvalt is dat er beduidend meer onderzoek is gedaan naar instrumenten die worden gebruikt bij studieloopbaanbegeleiding. Zo onderzoeken N. van Gennip et al (BV05, p. 74) de effectiviteit van **360° beoordeling** en richt een onderzoek van S. Gielen et al (LI02, p. 87) zich binnen **peer assessment** op de vraag hoe het voelt om **feedback** te geven en te ontvangen? Vaak wordt de bekwaamheid om feedback te geven en te ontvangen als reeds verworven veronderstelt, maar uit mijn eigen ervaringen als deskundige/assessor bij presentaties van 3^e jaarsstudenten over hun stage-onderzoek blijkt deze bekwaamheid vaak nog in een zeer basaal stadium te verkeren.

Daarbij verkeren docenten ook vaak in onzekerheid over de wijze waarop feedback het beste gegeven kan worden en daarop gaat een onderzoek van M. Smit et al (LI22, p. 119) in onder de titel Effecten van **timing en uitgebreidheid van feedback** op leerresultaten na een formatief e-learning assessment.

Ook het instrument **portfolio** wordt onderzocht in een quasi-experimenteel onderzoek van W. Meeus et al (LL11, p. 154) met als hypothese dat dit instrument zelfstandig leren van studenten zal bevorderen.

SLB vanuit het perspectief van student en docent bekwaamheden

Op de ORD worden wel onderzoeken gepresenteerd vanuit het perspectief van bekwaamheden van zowel studenten als docenten.

Voor studenten wordt in drie onderzoeken ingezoomd op de bekwaamheid om te **reflecteren**, deze bekwaamheid vormt een belangrijk ingrediënt van studieloopbaanbegeleiding. I. Pauw onderzoekt de talige basis van **reflectieverslagen** (LL08, p. 150). M. Mariën et al (LL24, p. 172) onderzoekt **reflectie over videocases** als tool voor kennisonwikkeling en I. Wopereis et al (IC14, p. 289) heeft **weblogs als reflectie-tool** voor docenten-in-opleiding tot onderwerp.

Gepubliceerd in: Lappia, J., and Ropes, D. (2006) Metacop. ORD congresbundel
Lappia, J. (2006) Heterogeniteit bij MetaCoP, Effectiviteit bij ..CoP, Posterpresentatie
Informaliteit bij Onderwijsgroep en Interactiviteit bij InterCoP

Voor **interpersoonlijke docent bekwaamheid** wordt ingezoomd op **beoordelen**. Over het algemeen is de rol van SLB-er en beoordelaar gescheiden. In het onderzoek van M. Nijveldt et al (ME02, p.43) worden kwaliteitscriteria onderzocht om beoordelingsprocessen te verbeteren. De meerwaarde van beoordelen in paren ten opzichte van individueel beoordelen wordt geïllustreerd. Deze resultaten kunnen aanleiding geven tot experimenten om SLB-ers meer in koppels met beoordelaars samen te laten werken. Hypothese kan dan zijn dat naast de beoordeling ook de oordeelsvorming bij SLB in kwaliteit toeneemt omdat twee professionals consensus moeten bereiken en geconfronteerd worden met hun eigen blinde vlekken.

Naar meer evidence-based onderwijs? Of is ontwerpgericht onderzoek een beter alternatief?

Als je je realiseert dat veel instellingen van Hoger Onderwijs bij de invoering van competentiegericht onderwijs (CGO) van hun studenten verlangen dat zij studieloopbaanbegeleiding volgen dan is het best vreemd om te constateren dat er van te voren blijkbaar zo weinig onderzoek naar is gedaan. Nog vreemder is het om te constateren dat er nu de programma's met SLB op een aantal hogescholen al zo'n 5 jaar draaien er nog steeds vrijwel geen onderzoek naar wordt gedaan.

Voor een bijdrage met een roep naar meer **evidence-based onderwijs** kan je terecht bij F. Riedersma (ME04, p. 48). K. Gravemeijer legt overigens direct daarna weer uit waarom evidence-based research zo weinig bijdraagt aan de verbetering van het onderwijs.

Over de onzin van de roep om meer evidence-based onderwijs heeft Paul Kirschner op 15 maart '06 op Science Guide onder de titel [Evidence-based onderzoek. De nieuwe wonderpil?!](#) al een zeer scherpe bijdrage geplaatst die ook weer tot veel reacties van andere onderzoekers leiden (als je op de artikelnaam klikt kom je bij het betreffende artikelen). Hij reageert in die bijdrage op het verschijnen van het rapport van de Onderwijsraad [Naar meer evidence based onderwijs](#) en hetgeen Prof. Fons van Wieringen, voorzitter van de Onderwijsraad daarover in Trouw stelde:

'We kunnen een voorbeeld nemen aan de gezondheidszorg. Daar komen medicijnen pas op de markt als de werkzaamheid wetenschappelijk is aangetoond. Het onderwijs kan daarvan leren ...'

Kirschner onderbouwt in zijn artikel de stelling dat je deze methodologie uit de farmaceutische industrie niet zomaar kunt toepassen in het domein van het onderwijs. Hij plaatst vraagtekens bij de vraag Hoe we de eisen die aan farmaceutisch onderzoek worden gesteld en volgens Stavin ook aan evidence-based onderwijs gesteld moeten worden, kunnen realiseren? De **eisen** die aan evidence-based onderzoek gesteld moeten worden, zijn:

1. Controlegroepen die placebo-onderwijs krijgen die geen of negatief effect kunnen hebben en die double-blind, dus zonder dat de docent weet in welke conditie de student zit, onderwijs krijgt
2. Randomisatie, dat wil zeggen willekeurige toewijzing van studenten over de verschillende condities
3. Onderlinge vergelijkbaarheid van groepen
4. Zeer grote groepen
5. Statistisch significante resultaten

Vanuit het INHOLLAND lectoraat Intellectual Capital wordt onder leiding van prof. dr.ir. Joan van Aken en dr. Daan Andriessen en een groep promovendi (waaronder ik zelf) als goed alternatief gewerkt met de **ontwerpgericht onderzoeksbenadering**. In deze onderzoeksbenadering wordt wetenschappelijk onderzoek opgezet dat tot doel heeft om kennis te ontwikkelen die door professionals gebruikt kan worden om echte praktijkproblemen op te lossen, zoals de vraag hoe je studieloopbaanbegeleiding zo kunt inzetten dat deze bijdraagt aan de zelfsturing, exploratie (opdoen van ervaringen) en verwerking van die ervaringen door studenten.

In ontwerpgericht onderzoek streeft een onderzoeker vooral naar **'voorschrijvende', prescriptieve of normatieve kennis** en in mindere mate naar **beschrijvende kennis**. Daarbij levert verklarende wetenschap **causale modellen** op, levert evidence-based research in laboratorium setting **getoetste hypothesen** op en levert ontwerpgericht onderzoek **principeoplossingen** op voor het onderzochte veldprobleem. Daarnaast leidt ontwerpgericht onderzoek tot **generaliseerbare kennis** over een bepaald type van problemen en contexten door bijvoorbeeld een multiple-case-study te doen.

Aandachtverschuiving van individueel naar collectief leren

Leren in Communities of Learners (CoL) vormt een van de hoofdthema's van deze editie van de ORD en daarom zijn er veel onderzoeken gepresenteerd naar deze collectieve vorm van leren. Op basis van de bijdrage van keynote speaker prof. dr. Carl Bereitner van het Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto (AL01, p. 34) kun je ook vraagtekens zetten bij het gegeven dat SLB meestal wordt ingezet om **individueel leren** over de eigen keuzes te stimuleren. Volgens W. Jacquet (ME12, p. 62) staat studietrajecten en daarmee de studiebegeleiding individualiseren hoog op de verlanglijst in de Bachelor/Master-hervormingen, terwijl er vaak nog veel te weinig keuzemogelijkheden voor studenten zijn en er wel waarschijnlijk wel behoefte is om als groep studenten onder begeleiding van een SLB-er **collectieve kennis** te genereren is over wat de beroepspraktijk van beginnende beroepsbeoefenaren vraagt. Daarbij vormt een collectieve benadering van SLB in een aantal opleidingen in het Hoger Onderwijs ook het maximaal haalbare binnen de door het management gestelde financiële kaders.

Bereitner formuleert zijn pleidooi voor meer collectieve kennisontwikkeling als volgt:

'Continual creation of new knowledge is becoming an imperative not only in the scientific and scholarly world but in businesses, government agencies, and NGOs. Education cannot meet this imperative if it continues to focus so exclusively on individual mental development. From a knowledge-creation perspective, knowledge is a product, not a mental state, and the task for education is to engage students as fully as possible in collaborative efforts to produce and improve public knowledge.'

In dit verband was de inleiding bij onderzoeken naar CoL's van C. Terlouw (CL02, p. 323) interessant waarbij hij onderscheid maakt in drie vormen van collectieve leerprocessen: in teams, in netwerken en in communities. Daarbij verwees hij naar de verhelderende indeling die De Laat in zijn proefschrift over [Netwerklernen](#) heeft opgenomen. Deze indeling wordt in tabel 1 getoond.

Tabel 1. Individuele en collectieve leerprocessen en uitkomsten

	Resultaat van leren is ...	
Proces van leren is ...	Individueel	collectief
individueel	Individueel leren	Individuele leerprocessen met collectieve uitkomsten
Collectief	Leren in sociale interactie	Collectief leren

(naar: De Laat, M & R. Poell (2003). Collectief leren op de werkplek: spontane en gestuurde leerinitiatieven bijeenbrengen. In: HRD Thema *Communities of Practice*: een innovatief perspectief op kenniswerken, jr 4, nr 4, pp 15-24)

Ik wil deze bijdrage over onderzoek naar studielooibanbegeleiding beëindigen met een warm pleidooi voor docenten die als SLB-er werkzaam zijn, om op deze themasite 4facilitators ook eens te kijken naar de vele handreikingen om collectieve leerprocessen te stimuleren. Uit een aantal onderzoeken over Communities of Learners blijkt dat het bereiken van collectieve leerprocessen best lastig is. De enthousiaste verhalen over praktijkvoorbeelden van kennissgemeenschappen die door J. Pieters en B. de Vries (CL12, p. 338) bij elkaar zijn gebracht, maken echter duidelijk dat collectief leren een zeer nastrevenswaardig doel is, die met de juiste opzet en inzet van interventies echt te bereiken is.

Literatuur en relevante links

Gepubliceerd in: Lappia, J., and Ropes, D. (2006) Metacop. ORD congresbundel
Lappia, J. (2006) Heterogeniteit bij MetaCoP, Effectiviteit bij ..CoP, Posterpresentatie
Informaliteit bij Onderwijsgroep en Interactiviteit bij InterCoP

Beishuizen, J. et al (2006). Samen kennis ontwikkelen. Proceedings van de 33^e
Onderwijs Research Dagen 10-12 mei 2006. Amsterdam: Onderwijscentrum
VU. www.ord2006.nl www.onderwijscentrum.vu.nl

<http://www.hetplatformberoepsonderwijs.nl/leestafel.php>